

ANTIKVARIAT

Snovanja

To je peto nadaljevanje zapisov dr. Mirana Hladnika o starih kranjskih knjigah. Kranjski pesniki so bili povečini boemi. Zlepa niso znali najti založnika in so svoje poetične umotvore zalagali in izdajali sami, zapovrh pa so jih po časopisih neusmiljeno trgali kritiki ...

Pesnik? Ti pa v samozaložbo

MIRAN HLADNIK

Sredi prve svetovne vojne (1915) je iz skrbi za goriške pregnance v drobni brošuri **Josip Lovrenčič**, "v svojem in v imenu sorojakov molil" pesniški *Oče naš*, ki niti pri katoliških somišljenikih ni naletel na pohvalo. Pisatelj je tedaj prebival na Srednji Dobravi pri Kropi in pozneje tudi eno svojih povesti, *Pereči ogenj*, umestil na Češnjico pod Jamnikom.

Leto pozneje je izdal pesniško knjigo *Za solncem* **Gustav Strniša** (1887-1970). Muza mu je narekovala pesmi ob Bernekerjevem kipu Janeza Nepomuka ob kranjski cerkvi, ob smrti pisatelja in boemskega prijatelja Josipa Premka, materi, ljubici ... Pesnik je otroštvo preživel v Kranju. Zaradi revščine je obesil šolo na klin in živel precej neurejeno življenje od ene zasilne službe do druge: bil je pisar, prodajalec, urednik, igralec, časnikar. Nato se je odločil za poklic svobodnega književnika in pesnil ter nastopal na radiu predvsem za mladino. Vznemirjale so ga družbene krivice, v časopisu *Domovina* pa je poka-

zal, da zna pisati tudi zgodovinske povesti. Da, Gustav je bil oče pesnika Gregorja Strniše.

Popolnoma neodmevna je bila ekscentrična knjiga *Pojezije* (1927) **Zvonimirja Gregorca** s Tabora v Podbrezjah, čeprav je avtor računjal na njen uspeh in zato na naslovnico zapisal, da je "uporaba pri govorih in prireditvah dovoljena le, če se navede vir". Razburjeni, vendar očitno poučeni anonimni bralec je počekal naslovnico enega od petih ohranjenih izvodov z opombo, da Gregorc ni študiral ekonomije, kakor trdi v uvodu, da je zaprt v norišnici na Studencu in da knjiga dela silo slovenščini. To slednje je čisto res, skupaj z oznako estetske okornosti in diletantizma. Ubogi zmedeni avtor je bil vojni invalid, ranjen na soški fronti. Najbrž niso bili samo stroški natisa krivi, da je zašel v dolgove in so ga obiskali rubežniki. Pesmi so označene s krajem in datumom nastanka: Geneve, Trebnje, Zagreb, "Radoljica", Kranj, Šmarjetna gora. Preveva jih, še bolj kot Strnišev, slovanska in slovenska domoljubna tematika, človečanska patetika in ver-

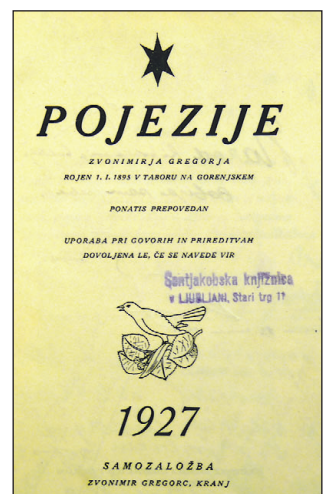
ske čustvovanje, zlasti Marijin kult. Med pesmimi je mirno objavil tudi dve brzojavki ministrskemu predsedniku Pašiču v zvezi z invalidskim zakonom - pesniška knjiga mu je očitno služila za lajšanje bolezenskih stisk.

Boemski pesnik **Gregor ali Griša Koritnik** (1886-1967), ki sicer ni bil iz Kranja, je poznan po prevodih Prešerna v angleščino, leta 1927 pa je izdal pesmi *Prebujenje*. Nekaj časa je bil vodilni pesnik v katoliški reviji *Dom in svet* in je za prigradniško pesem *Domovini* prejel celo neko državno nagrado, vendar si je očitno nakopal zamero in bil v isti reviji ozmerjan za "pesniškega epigona". Komaj kaj bolje jo je odnesel leporečni dominsvetovski pesnik **Emanuel Kolman**, ki mu je 1939 na Jesenicah knjigovez Ivan Avguštin izdal pesmi *V svetlobah in sencah*. Očitni so mu nepravilno rimanje, vsebinsko praznoto in mladostni pesimizem, pohvalili pa materinske, ljubezenske in drobne religiozne pesmi.

Mladinski pisatelj **Kristini ali Kristi Hafner** (1893-1969) iz Žabnice pri Škofji Loki je 1935 izšla povest o socialnem vzponu sirote *Šimnov Lipe*, ki je dve leti prej izhajala v mladinskem časopisu *Naš rod* in se z motivi pastirjevanja, ranjenega divjega lovca, nevihte in nesreče v gorah spogleduje z žanrom planske povesti. Dogaja se v vasi Otok pri Begunjah, v Bohinjski Bistrici in na Triglavu. Po prodaji kmetije, ki jo je zapravil oče pijanec, podjetnemu fantiču uspe ustvariti nov dom zase in za svojo mater. Tako kot je neznana kranjska knjigarna Ilirija, ki razen te knjige ni izdala nič drugega, tudi o avtorici, ki je bila učiteljica po raznih krajih Slovenije (med drugim tudi v Škofji Loki, Radovljici in na Jesenicah), malo vemo. Literatura za najmlajše, ki jo označujeta močna religioznost in idealizirani materski liki, je objavljala v otroškem časopisu *Vrtec*, v člankih o ženskem vprašanju pa je bila izrazito protifeministična in zavzeta za ideal poslušne, trpeče in po-

Gustav Strniša / Foto: vir dLib

Zvonimir Gregorc, *Pojezije*

božne zakonske žene, matere in gospodinje. Iz francoščine je prevedla dva planska romana, *Kralj gora* (1924) Edmonda Abouta in *Zametene stopinje* (1931) Henryja Bordeauxa. Med drugo svetovno vojno je urejala slovenske čitanke in pravljice, ki jih je opremil slikar in domobranski propagandist Jože Beranek, ki je bil 1945 zaradi kolaboriranja z okupatorjem usmrčen. Hafnerjeva po upokojitvi 1945 ni več objavljala; ponatis *Šimnovega Lipeta* je po njeni smrti izšel v avstralski emigrantski reviji *Misli*.

Humorističnega značaja je bila samozaložniška mladinska knjiga *Zaplankarji* (1941) duhovnika **Joža Vovka** (1911-1957) s Češnjice pri Podnartu, ki jo je ilustriral Hinko Smrekar; nastala je iz zgodbe, ki jih je pred tem objavljala v *Vrtcu*.

Rateški župnik **Josip Lavtižar** je 1936 za kranjsko Tiskovno društvo napisal "zgodovinsko povest iz 15. stoletja ob času turških vpadov" z naslovom *Junaška doba Slovencev*, 1939 pa za Radovljiško prosvetno društvo zgodovinsko povest iz 14. in 15. stoletja *Lipniški grad pri Radovljici*. Dogaja se na Pustem gradu pri Kamni Gorici in na Šmarjetni gori pri Kranju ter govori o propadu plemiške rodbine Ortenburžanov, naselitvi Kočvarjev in umoru oglejskega patriarha Bertranda. Lavtižarjeva pisarija je nabita z zgodovinskimi dejstvi, zaradi česar trpi leposlovna plat knjige. Po povesti se sprehajajo bičarji, razsaja kuga, pustošijo potres, kobilice in kmečki upor, ljubezen med graščakom in kmetico je v kali zatarta, vse-

ga slabega je kriv zlobni grajski oskrbnik. Med vojno je Lavtižar na Jesenicah izdal knjigo biografij znamenitih Slovencev *Naši zaslužni možje* (1942).

Po **dramskih besedilih** je bilo večje povpraševanje in so jih po celi Gorenjski zalagala prosvetna in druga društva. 1910 je krščanski politik in pisatelj Janez Evangelist Krek v Selcih izdal igro v štirih dejanjih *Turški križ* in igro v treh dejanjih *Tri sestere*. Jaka Špicar je za sokolske prireditve pripravil "simbolično igro v štirih slikah" *K luči!* (1913, 1922), v kateri je omahljivi kmet Beden podoba naroda, ki ga iz bede lahko rešijo le prosvetljeni protiklerikalno ter protinemsko nastrojeni junaki. V Trzinu je šolnik Rudolf Pečjak leta 1925 za potrebe šolskega odra objavil pravljico komedijo v 4 dejanjih *Kraljična z mrtvim srcem*. Niko Kuret je napisal priročnik za režiserje in igralce ljudskih iger po deželi *Pravi ljudski oder: Smernice našemu igranju*. S to knjigo je leta 1934 Založba ljudskih iger zastavila zbirko Priročniki za ljudske odre, vendar je po izidu prvega zvezka izdajanje zastalo. Tik pred vojno je danes neznani Vladimir Novak pod psevdonom Vladonov na Brezjah objavil dramo v treh dejanjih *Naši otroci* (1939) in komedijo v treh dejanjih *Pričarjani ženini* (1941); obe sta bili natisnjeni v Misijonski tiskarni v Grobljah pri Domžalah in sta velika redkost, saj ju hrani menda samo po ena knjižnica, čeprav komedijo še vedno uprizarjajo na ljudskih odrih po Sloveniji. / *Konec sledi*.

Lavtižarjeva pisarija je nabita z zgodovinskimi dejstvi, zaradi česar trpi leposlovna plat knjige. Po povesti se sprehajajo bičarji, razsaja kuga, pustošijo potres, kobilice in kmečki upor, ljubezen med graščakom in kmetico je v kali zatarta, vsega slabega je kriv zlobni grajski oskrbnik ...

Smrekarjeva ilustracija za *Zaplankarje*